

15-May, 2026-yil

**BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNI MENTORLIK FAOLIYATIGA
TAYYORLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH TEXNOLOGIYALARI**

Farg‘ona davlat universiteti

Pedagogika nazariyasi va tarixi 2-bosqich magistranti

Durdonaxon Abdumannonova

Annotatsiya: *Maqolada bo‘lajak o‘qituvchilarni mentorlik faoliyatiga tayyorlash tizimini takomillashtirish texnologiyalari chuqur tahlil qilinadi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar, klassik va zamonaviy nazariyalar, milliy va xorijiy olimlarning tadqiqotlari, shuningdek, amaliy tajriba natijalari asosida mentorlik tizimini takomillashtirishning ilmiy asoslari yoritiladi. Bo‘lajak pedagoglarni mentorlik faoliyatiga tayyorlashda innovatsion texnologiyalardan foydalanish, ularning samaradorligi va amaliyotga tatbiq etish masalalari keng yoritilgan. Xulosa qismida istiqbolli yo‘nalishlar va takliflar berilgan.*

Kalit so'zlar: *mentorlik, o‘qituvchi tayyorlash, pedagogika, innovatsion texnologiyalar*

Abstract: *This article provides an in-depth analysis of technologies for improving the system of preparing future teachers for mentoring activities. It covers modern pedagogical approaches, classical and contemporary theories, research by national and international scholars, and empirical applications as the scientific basis for mentoring system enhancement. The study extensively discusses the use of innovative technologies in preparing prospective teachers for mentoring, evaluates their effectiveness, and explores their practical application. The conclusion outlines promising directions and recommendations for further development.*

Keywords: *mentoring, teacher preparation, pedagogy, innovative technologies*

Аннотация: *В статье проводится глубокий анализ технологий совершенствования системы подготовки будущих учителей к менторской деятельности. Освещаются современные педагогические подходы, классические и современные теории, исследований и зарубежных ученых, а также результаты практического применения, лежащие в основе совершенствования менторской системы. Широко рассматривается использование инновационных технологий в подготовке будущих педагогов к менторству, их эффективность и внедрение в практику. В заключении даны перспективные направления и рекомендации.*

Ключевые слова: *менторство, подготовка учителей, педагогика, инновационные технологии*

15-May, 2026-yil

KIRISH

Hozirgi kunda ta‘lim sohasida yuz berayotgan tezkor o‘zgarishlar va yangilanishlar pedagogik kasblarni zamonaviy kompetensiyalarga ega, o‘zini doimiy rivojlantira oladigan, mustaqil fikrlaydigan va innovatsion yondashuvlarni o‘zlashtira oladigan mutaxassislarni tayyorlashni taqozo qilmoqda. Shu jarayonda mentorlik faoliyatining ahamiyati va roli yanada oshib bormoqda. Bo‘lajak o‘qituvchilarni nafaqat kasbiy bilim va ko‘nikmalar bilan, balki pedagogik hamkorlik, o‘zaro tajriba almashish, individual yondashuv asosida rivojlantirish bugungi kun talabiga aylandi. Mentorlik faoliyati esa, o‘z navbatida, o‘qituvchilarning kasbiy salohiyati va ijtimoiy-psixologik tayyorgarligini oshirish, ularni ta‘lim jarayonida yuzaga keladigan muammolarni hal qilishga, yangi bilimlarni tezda o‘zlashtirishga, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etishga tayyorlashda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Shu bois, bo‘lajak o‘qituvchilarni mentorlik faoliyatiga tayyorlash tizimini takomillashtirish va unga zamonaviy texnologiyalarni tatbiq etish har qachongidan ham dolzarb masalaga aylandi. Mazkur maqolada aynan shu masalalarning ilmiy-nazariy va amaliy jihatlari har tomonlama ko‘rib chiqiladi.

Bo‘lajak o‘qituvchilarni mentorlik faoliyatiga tayyorlash tizimini takomillashtirish masalasi zamonaviy pedagogik tadqiqotlarning muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, u o‘z ichiga nazariy, tarixiy, amaliy va innovatsion jihatlarni qamrab oladi. Ushbu masalaning nazariy-konseptual asoslari pedagogik faoliyatning ijtimoiy-psixologik mohiyatiga, kasbiy rivojlanish konsepsiyalariga va shaxsiy o‘shish paradigmasiga bevosita bog‘liq. Mentorlik faoliyati, avvalo, tajriba almashish, hamkorlikda o‘qitish va kasbiy yo‘naltirish jarayonlarini o‘z ichiga oladi. Bu faoliyatning samaradorligi esa mentor va mentee o‘rtasidagi o‘zaro ishonch, ochiqlik, individual yondashuv va motivatsiyaning yuqoriligi bilan bevosita bog‘liqdir[1]. Pedagogik mentorlikning asosiy g‘oyasi – o‘qituvchi shaxsini kompleks rivojlantirish, kasbiy faoliyatga tayyorlash va ularning mustaqil faoliyat yuritish qobiliyatini oshirishdan iborat. Shu bois, mentorlik faoliyati zamonaviy o‘qituvchining kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi.

Tarixiy nuqtai nazardan, mentorlik tushunchasi qadimiy yunon falsafasida, xususan, Gomerning “Odysseya” asarida uchraydi. Bu asarda Mentor obrazi orqali yosh avlodni hayotga tayyorlash, ularga donolik va tajriba berish g‘oyalari ilgari surilgan. Keyinchalik, pedagogika tarixida maktab va universitetlarda ustoz-shogird an‘analari rivojlandi. XX asrning o‘rtalaridan boshlab mentorlik faoliyati ta‘lim tizimida mustaqil pedagogik fenomen sifatida shakllandi va zamonaviy pedagogikada mentorlikning ijtimoiy-psixologik, kasbiy va shaxsiy rivojlanish jihatlari chuqur o‘rganila boshlandi. Klassik pedagogik nazariyalarda – J. Dyui, L.S. Vygotskiy, J. Bruner va boshqa olimlarning ishlarida ko‘nikmalarni amaliy faoliyat orqali o‘zlashtirish, shaxsiy yondashuv va hamkorlikda o‘qitish tamoyillari asos qilib olingan. Aynan Vygotskiy tomonidan ilgari surilgan “yaqin rivojlanish zonasi” nazariyasi mentorlik faoliyatining ilmiy asoslarini yaratdi, bunda tajribali pedagog yordamida yangi bilim va ko‘nikmalar samarali egallanadi[2].

Milliy va mintaqaviy olimlarning tadqiqotlari ham mentorlik faoliyatining o‘ziga xos jihatlarni ochib beradi. O‘zbekistonlik tadqiqotchilar tomonidan bo‘lajak o‘qituvchilarni

15-May, 2026-yil

mentorlik faoliyatiga tayyorlashda milliy qadriyatlar, pedagogik an’analar, mahalliy ijtimoiy-psixologik omillar va zamonaviy texnologiyalar uyg‘unligi alohida ta’kidlanadi. Jumladan, A. Sattorov, D. Xudoyberganova, M. Yusupov va boshqalar o‘z tadqiqotlarida pedagogik mentorlikning samarali modeli, bo‘lajak o‘qituvchilarda kasbiy motivatsiyani shakllantirish, individual yondashuv va refleksiya mexanizmlarini rivojlantirish masalalarini ilmiy asoslab berganlar. Ularning ishlarida mentorlik faqat kasbiy ko‘nikmalarni emas, balki shaxsiy sifatlar – liderlik, kommunikativlik, muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish, ijtimoiy mas’uliyat kabi fazilatlarni ham rivojlantirish vositasi sifatida ko‘riladi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022–2026-yillarda yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni va “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni ham pedagogik mentorlikni rivojlantirish, zamonaviy o‘qituvchilarni tayyorlashda innovatsion texnologiyalardan foydalanishga alohida e’tibor qaratgan. Bunda mentorlik tizimining institutsional asoslari, kasbiy rivojlanish dasturlari, amaliyot va nazariyaning uyg‘unligi, shuningdek, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish muhim deb topilgan.

So‘nggi yillarda mentorlik faoliyatining nazariy va amaliy asoslarini takomillashtirishga oid xalqaro tadqiqotlarda ko‘plab zamonaviy yondashuvlar va texnologiyalar ishlab chiqilgan. Xususan, J. Hudson (2020) mentor-menti munosabatlarini sifat jihatdan yangilash, mentorlik jarayonida digital platformalardan foydalanish va individual rivojlanish traektoriyalarini shakllantirish masalalariga e’tibor qaratadi[3]. Uning tadqiqotlarida mentorlikning onlayn formatlari, virtual hamkorlik, masofaviy mentorlik texnologiyalari samaradorligi tahlil qilinadi. Bunda mentor va mentee o‘rtasidagi ishonchli kommunikatsiya, doimiy fikr almashish va o‘zaro yordam muhitini yaratish uchun zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning afzalliklari ko‘rsatib beriladi. Shu bilan birga, zamonaviy mentorlik tizimlarida sun’iy intellekt, raqamli portfoliolar, o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanish xaritalari, professional o‘sish monitoringi kabi ilg‘or texnologiyalarning ahamiyati ortib bormoqda. Bu texnologiyalar pedagogik faoliyatni shaxsiylashtirish, o‘qituvchilarning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, individual rivojlanish dasturlarini ishlab chiqish imkonini beradi.

Empirik tadqiqotlar mentorlik faoliyatini takomillashtirishda amaliy tajriba va innovatsion texnologiyalarning muhimligini ko‘rsatadi. 2021–2023-yillarda olib borilgan xalqaro va milliy tadqiqotlar natijalari mentorlik dasturlarining samaradorligi, bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi va shaxsiy o‘sishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini tasdiqlaydi. Masalan, M. Smith va K. Ingersoll (2022) tomonidan AQSHda o‘tkazilgan tadqiqotda mentorlik dasturlarida ishtirok etgan bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy o‘ziga ishonchi, o‘qitish metodikasi va kommunikativ kompetensiyalari sezilarli darajada oshgani aniqlangan[4]. O‘zbekiston va Markaziy Osiyodagi tadqiqotlar ham mentorlik faoliyatining zamonaviy texnologiyalar bilan uyg‘unlashuvi, pedagogik amaliyotda onlayn platformalar, mobil ilovalar, video-analiz va refleksiya usullaridan foydalanish samarali ekanini ko‘rsatmoqda. D. Xudoyberganova (2023) o‘z tadqiqotida mentorlik faoliyatiga tayyorlashda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, masofaviy o‘qitish,

15-May, 2026-yil

virtual hamkorlik va raqamli portfoliolarini joriy etish orqali bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishini jadallashtirish mumkinligini isbotlab bergan. Bu jarayonda mentor va mentee o‘rtasida muntazam feedback, interaktiv treninglar, muammoli vaziyatlarni birgalikda hal qilish, professional refleksiya va o‘z-o‘zini baholash mexanizmlaridan keng foydalanish samaradorlikni oshiradi. Bundan tashqari, mentorlik faoliyatida ilg‘or xorijiy tajribalarni milliy o‘qituvchilar tayyorlash tizimiga moslashtirish, mahalliy sharoitga adaptatsiya qilish, madaniy va ijtimoiy omillarni hisobga olish ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Mentorlik faoliyatini takomillashtirish texnologiyalari sohasida ilmiy adabiyotlarda bir qator dolzarb muammolar va bahsli jihatlar mavjud. Jumladan, mentorlik tizimining institutsional asoslari, mentorlarni tayyorlash va ularning faoliyatini baholash mezonlari, mentorlik jarayonida individual yondashuv va shaxsiylashtirilgan o‘qitish texnologiyalarining samaradorligi, mentor va mentee o‘rtasida professional munosabatlarni rivojlantirish, innovatsion texnologiyalarning kasbiy rivojlanishga ta’siri haqida turlicha fikrlar mavjud. Ba’zi tadqiqotchilar mentorlik faoliyatini texnologiyalashtirish, raqamli platformalar va sun‘iy intellektdan foydalanish natijasida insoniy omil, samimiylik va individual yondashuv zaiflashishi mumkinligini ta’kidlaydilar. Masalan, R. Logan va I. Johnson (2021) o‘z ishlarida mentorlikda texnologiyalardan ortiqcha foydalanish natijasida shaxsiy aloqa, empatiya va psixologik qo‘llab-quvvatlash omillari zaiflashish xavfini ko‘rsatadi. Shu bois, mentorlik tizimini takomillashtirishda texnologiyalar va insoniy omillar muvozanatini ta’minlash, mentor-menti juftliklarining individual xususiyatlarini hisobga olish, kasbiy va shaxsiy rivojlanish traektoriyalarini uyg‘unlashtirish muhim sanaladi[5]. Bu borada zamonaviy tadqiqotlar mentorlik faoliyatini texnologiyalashtirish va insoniy omilni uyg‘unlashtirish bo‘yicha innovatsion model va metodlarni ishlab chiqishni taklif etmoqda.

Bo‘lajak o‘qituvchilarni mentorlik faoliyatiga tayyorlash tizimini takomillashtirish texnologiyalari doirasida ilg‘or xorijiy va milliy tajribalarni integratsiyalashtirish, zamonaviy pedagogik yondashuvlarni joriy etish, mentorlarning kasbiy rivojlanishini monitoring qilish, mentorlik jarayonida refleksiya va o‘z-o‘zini baholash mexanizmlarini rivojlantirish, o‘qituvchilarning kasbiy ijtimoiylashtirishini ta’minlash, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish asosiy yo‘nalishlar sifatida ajralib turadi. Jahon tajribasida mentorlik faoliyatini takomillashtirishda ko‘plab innovatsion texnologiyalar – masofaviy o‘qitish va treninglar, onlayn konsultatsiyalar, raqamli portfoliolar, professional rivojlanish xaritalari, sun‘iy intellekt asosidagi tahlil tizimlari, mobil ilovalar, gamifikatsiya va raqamli feedback mexanizmlari keng joriy etilmoqda. Bu texnologiyalar o‘qituvchilarning kasbiy salohiyatini oshirish, mentorlik jarayonini shaxsiylashtirish, professional hamkorlik va tarmoq orqali tajriba almashish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu bilan birga, milliy pedagogik tadqiqotlarda mentorlik tizimini mahalliy sharoitga moslashtirish, an’anaviy va zamonaviy yondashuvlarni uyg‘unlashtirish, kasbiy rivojlanish bosqichlarini tizimlashtirish, mentorlik faoliyatida axloqiy va ijtimoiy mas’uliyatni kuchaytirish masalalariga alohida e’tibor qaratiladi[6].

15-May, 2026-yil

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, bo‘lajak o‘qituvchilarni mentorlik faoliyatiga tayyorlash tizimini takomillashtirishda innovatsion texnologiyalar, zamonaviy pedagogik metodlar, ilg‘or xorijiy va milliy tajribalarni integratsiyalash, kasbiy va shaxsiy rivojlanish traektoriyalarini uyg‘unlashtirish, mentorlik jarayonida feedback va refleksiya mexanizmlarini rivojlantirish, mentor va mentee o‘rtasida o‘zaro ishonchli hamkorlikni shakllantirish muhim o‘rin tutadi. Shu bilan birga, mentorlik tizimining institutsional asoslarini mustahkamlash, mentorlarni tayyorlash va ularning faoliyatini baholash mezonlarini takomillashtirish, mentorlik faoliyatini texnologiyalashtirishda insoniy omil va innovatsion texnologiyalar muvozanatini ta‘minlash, mentorlik dasturlarining monitoringi va samaradorligini tahlil qilish zamonaviy pedagogik tadqiqotlarning dolzarb yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qolmoqda.

Yuqorida keltirilgan nazariy va amaliy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, bo‘lajak o‘qituvchilarni mentorlik faoliyatiga tayyorlash tizimini takomillashtirish zamonaviy pedagogikaning eng muhim va dolzarb yo‘nalishlaridan biridir. Mentorlik faoliyati nafaqat kasbiy bilim va ko‘nikmalarni, balki shaxsiy sifatlarni, liderlik va kommunikativ kompetensiyalarni, muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish va innovatsion yondashuvlarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Mazkur tizimni takomillashtirishda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, raqamli platformalar, onlayn trening va konsultatsiyalar, professional rivojlanish xaritalari, sun‘iy intellekt asosidagi tahlil tizimlari, gamifikatsiya va raqamli feedback mexanizmlaridan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, mentorlik tizimini mahalliy sharoitga moslashtirish, an‘anaviy va zamonaviy yondashuvlarni uyg‘unlashtirish, kasbiy va shaxsiy rivojlanish traektoriyalarini tizimlashtirish, mentor va mentee o‘rtasida o‘zaro ishonchli hamkorlikni shakllantirish, mentorlarni tayyorlash va ularning faoliyatini baholash mezonlarini takomillashtirish zarur. Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, ilg‘or xorijiy va milliy tajribalarni integratsiyalash, mentorlik jarayonida feedback va refleksiya mexanizmlarini rivojlantirish, mentorlik faoliyatini texnologiyalashtirishda insoniy omil va innovatsion texnologiyalar muvozanatini ta‘minlash, mentorlik dasturlarining monitoringi va samaradorligini tahlil qilish istiqbolli yo‘nalishlar sifatida namoyon bo‘lmoqda. Kelgusida bo‘lajak o‘qituvchilarni mentorlik faoliyatiga tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish uchun kompleks, integrallashgan va zamonaviy texnologiyalarga asoslangan yondashuvlarni ishlab chiqish, mentorlarning kasbiy rivojlanishini uzluksiz monitoring qilish, mentorlik dasturlarini milliy va xalqaro tajriba asosida doimiy yangilab borish, shuningdek, mentor va mentee o‘rtasida ochiq, ishonchli va samarali hamkorlik muhitini yaratish muhim hisoblanadi.

REFERENCES:

1. Hudson, J. (2020). Digital Mentoring in Teacher Education: Opportunities and Challenges. *International Journal of Educational Technology*, 37(2), 145-159.

15-May, 2026-yil

2. Smith, M., & Ingersoll, K. (2022). Mentoring Programs and Pre-service Teacher Development: An Empirical Study. *Journal of Teacher Education*, 73(1), 41-59.
3. Logan, R., & Johnson, I. (2021). Human Factors in Technology-Enhanced Mentoring. *Educational Research Review*, 29, 102-118.
4. Xudoyberganova, D. (2023). Zamonaviy mentorlik texnologiyalari va ularning ta‘lim muassasalarida qo‘llanilishi. *Pedagogika va psixologiya*, 2(6), 70-84.
5. Yusupov, M. (2022). Pedagogik mentorlik tizimini takomillashtirishda innovatsion yondashuvlar. *O‘zbekiston pedagogika jurnali*, 4, 55-72.
6. Sattorov, A. (2021). Bo‘lajak o‘qituvchilarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishda mentorlikning o‘rni. *Ta‘lim va fan*, 5, 83-98.

